

Elektroninių patyčių formos:

- Įžeidinėjimai virtualioje erdvėje, kuomet vaikas yra įžeidinėjamas viešai, kitiems matant ar girdint. Pavyzdžiui, socialinio tinklo profilyje yra užrašomi įvairūs keiksmažodžiai, vaikas viešai pravardžiuojamas.
- Apsimetimas kitu asmeniu ir kenkimas jo reputacijai. Elektroninėje erdvėje yra lengva išlikti anonimišku ir slėpti savo tapatybę, taip pat galima apsimesti tuo, kuo iš tikrųjų esi. Pavyzdžiui, septintokas norėdamas pajuokauti, apsimetė savo bendraklase ir jos vardu rašo SMS žinutes kitoms klasės mergaitėms, pravardžiuodamas jas įvairiais negražiais žodžiais.
- Apgaulės būdu išgaunama asmeninė informacija ir paviešinama kitiems. Tai gali būti asmeninės nuotraukos, video, prisijungimo duomenys ir kita svarbi vaikui informacija, kuria jis nenori dalintis su kitais.
- Atstūmimas ir nepriėmimas į draugų grupę pokalbių kambariuose, socialiniuose tinkluose, pavyzdžiui, bendraklasiai susitarę ištrina vieną savo klasioką iš savo draugų sąrašo.

- Šmeižimas internete, kuomet apie vaiką ar jų grupę yra skleidžiami gandai. Pavyzdžiui, mergaitės du savo bendraklasius vadina “pora”, siuntinėja kitiems bendraklasiams žinutes ir elektroninius laiškus apie tai, tokiu būdu skleidamos klaidingą informaciją.
- Persekiojimas, kuomet grasinama kaip nors pakenkti, tarkime, sumušti, arba teigiama, kad vaikas yra paslapčia stebimas.
- Smurtinių veiksmy filmavimas ir įkėlimas bei platinimas internete. Kalbant apie smurtinių vaizdy filmavimą, svarbu paminėti reiškinį pavadinimu „linksmasis smūgis“ arba „fiksuojamasis užpuolimas“ (angl. happy slapping). Šis reiškinys atsirado Anglijoje, kuomet jauni žmonės tyčia smūgiuodavo dažnai atsitiktinai išrinktam asmeniui ir tą išpuolį filmuodavo megėjiškomis, pavyzdžiui, mobiliųjų telefonų kameromis, o vėliau talpindavo internete. Svarbiausia šio išpuolio dalis yra aukos reakcija į netikėtą veiksmy, kuri stebėtojams, o vėliau ir žiūrovams, atrodo juokinga. Pastebima, kad vis daugiau jaunų žmonių įsitraukia į tokio pobūdžio „pramogas“, o naudojamos smurto formos yra vis žiauresnės.

**KAIP SUSTABDYTI PATYČIAS
INTERNETE**

	ATSIJUNK nuo tinklo, kuriame patiri patyčias.
	BLOKUOK žinutes. Neatsakinėk į jas.
	IŠŠSAUGOK žinutes ir parodyk jas suaugusiems.
	PASIPASAKOK KAM NORS kuo pasitiki.

! Elektroninės patyčios vyksta 24 valandas per parą, sparčiai plinta ir dažnai būna anoniminės

Požymiai, galintys rodyti, kad vaikas patiria elektronines patyčias:

- **Vaikui dažnai kyla nemalonūs jausmai po naudojimosi kompiuteriu (pyktis, liūdesys ir kt.).**

Grįžęs iš mokyklos Jonas iš karto bėga į savo kambarį ir įsijungia kompiuterį, lyg norėdamas kažką patikrinti. Po to jis būna labai liūdnas ir net atsisako pietauti.

- **Vaikas vengia kalbėti apie tai, ką veikia internete, su kuo bendrauja ir kt.**

Agnė nuolat sėdi savo kambaryje ir bendrauja su kažkuo per Skype, ji nenori sakyti mamai su kuo bendrauja. Po šių pokalbių ji būna tyli, užsiskleidžia savyje.

- **Vaikui dažnai kinta nuotaikos.**

Petras dažnai žaidžia kompiuterinius žaidimus ir sako, kad jam gerai sekasi, dažnai laimi prieš kitus. Tačiau pastaruoju metu jis nesidžiaugia savo laimėjimais, o kaip tik, išjungęs kompiuterį, būna irzlus, greitai supyksta, po to staiga nuliūsta ir apsiverkia dėl neaiškios priežasties.

- **Vaikas visiškai nustoja naudotis kompiuteriu, mobiliuoju telefonu.**

Simas labai prašė tėvų nupirkti kompiuterį, tad tėvai jam jį padovanojo gimtadienio proga. Po kurio laiko tėvai pastebėjo, kad Simas vis rečiau jį įsijungia ir vengia pasakoti, kodėl taip vyksta.

Rekomendacijos tėvams, kurių vaikai, patiria elektronines patyčias:

- **Kalbėkite** su savo vaiku ir išklausykite jį. Stenkitės bendrauti be kritikos ir kaltinimų, net jeigu Jums atrodo, kad po vaiko neatsargaus ir neapgalvoto poelgio patyčios ir prasidėjo. Bet kuriuo atveju vaikui svarbu yra jaustis išgirstam ir priimtam.
- **Identifikuokite skriaudėjus.** Skriaudėjai gali stengtis išlikti anonimiški, neatskleisti savo vardo ir pavardės, bet naudotis slapyvardžiu. Tuomet kreipkitės į interneto paslaugų teikėją ar į policiją.
- **Išsaugokite įrodymus**, t.y. laiškus ir žinutes iš skriaudėjo, kad vėliau šią informaciją galima būtų parodyti tretiems asmenims. Ši informacija gali būti atspausdinta, bet saugoma taip, kad vaikas jos nematytų ir neskaitytų dar ir dar kartą. Po įrodymų išsaugojimo, žeidžianti informacija gali būti pašalinta iš elektroninės erdvės.
- **Ignoruokite skriaudėją arba parašykite jam trumpą laišką/ žinutę**, įspėjant apie tai, kad jeigu jis nenustos tyčiotis, kreipsitės į atitinkamas institucijas.
- **Paaiškinkite** vaikui, kaip jis galėtų išvengti patyčių: blokuoti siuntėją, keisti privatumo nustatymus, pranešti apie netinkamą kitų elgesį ir įžeidinėjimus svetainės administratoriui ar „karštajai linijai“ (www.draugiskasinternetas.lt). Visą tai vaikas gali padaryti su suaugusiųjų pagalba. Norėdami gauti atsakymą iš „karštosios linijos“ darbuotojų, nurodykite savo kontaktinius duomenis. Tačiau tai nėra privaloma - pildydami formą, galite išlikti anonimiški.
- Jeigu skriaudėjai yra vaiko bendraklasiai ar tos pačios mokyklos mokiniai, **kreipkitės į ugdymo įstaigos personalą**: klasės auklėtoją, administraciją ar mokykloje dirbančius specialistus. Vaiko negalima palikti vieno spręsti elektroninių patyčių problemą, jam reikalinga suaugusiųjų pagalba. Mokyklos darbuotojai gali suteikti daugiau informacijos apie skriaudžiančius Jūsų vaiką moksleivius, taip pat gali taikyti drausminimo priemones netinkamai besileigiantiems vaikams, tarpininkauti bendraujant su skriaudėjų tėvais ar su teisėsaugos institucijomis.
- **Padėkite vaikui užmegzti draugiškus santykius su bendraamžiais.** Įtraukite jį į veiklas, kur vaikas galėtų susirasti naujų draugų, kur galėtų jaustis priimamas ir saugus, kas padėtų atstatyti vaiko savęs vertinimą, paskatintų labiau pasitikėti savimi.

Atsakingos institucijos

Policija. Išsiuntus informaciją šiuo elektroniniu paštu info@policija.lt, ji patenka į Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdybą (skyrių), kuris vykdo elektroninę žvalgybą tinkluose ir atlieka sukčiavimo, grasinimo bei kitų sričių ikiteisminius tyrimus. Daugiau informacijos www.policija.lt.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (VDAI, <http://www.ada.lt>), kuri užtikrina asmens duomenų apsaugą. Į inspekciją galima kreiptis, kai Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme ar Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme nustatytos jo teisės gali būti pažeistos.

Ryšių reguliavimo tarnyboje veikianči „karštoji linija“, kuri priima ir nagrinėja pranešimus apie neteisėtą ar žalingą turinį ir (arba) neteisėtą veiklą internete. Pranešimo formą galima užpildyti apsilankius puslapyje www.draugiskasinternetas.lt. Užpildyti pranešimo anketą galima tuomet, kai yra aptikta pedofilinio, pornografinio, rasinę ir tautinę nesantaiką kurstančio pobūdžio informacijos. Norint gauti atsakymą, svarbu palikti savo kontaktus.

Požymiai, galintys byloti apie tai, kad vaikas tyčiojasi iš kitų virtualioje erdvėje:

- **Perdėtas noras naudotis kompiuteriu.**

Tomas grįžęs namo, pamiršta pasidaryti namų darbus, tačiau labai daug laiko praleidžia prie kompiuterio, išmoko naudotis piešimo programa ir rodo tėvams įvairiausias karikatūras, kurias piešė iš savo klasiokų. Taip pat iš jo kambario dažnai girdisi garsus juokas ir kikenimas.

- **Vaikas naudoja skirtingas vartotojų vardus, skirtingus el.paštus. Kartais tai gali rodyti, kad jis naudoja ne savo prisijungimo duomenis.**

Tėvai aptiko, kad jų sūnus Linas turi ne vieną elektroninį paštą ir naudoja vis skirtingus, nepaaiškindamas priežasties. Taip pat tėvai pastebi, kad kartais Linas prisijungia prie Facebook'o vis skirtingais vardais. Kaip išaiškėjo, vienas iš prisijungimo vardų buvo ne Lino, bet jo bendraklasio.

- **Vaikas slepia ir nepasakoja apie tai, ką veikia internete.**

Pastaruoju metu Matas nesidalina su tėvais tuo, ką veikia internete, lyg slėpdamas kažką. Pavyzdžiui, uždaro internetinės svetainės langą ar išjungia monitorį, suaugusiems įėjus į kambarį ir priėjus arčiau.

- **Vaikas agresyviai elgiasi realiame gyvenime ar bendrauja/ draugauja su skriaudėjais.**

Aukščiau paminėti požymiai nebūtinai byloja apie įsitraukimą į patyčių situaciją, toks vaikų elgesys gali pasireikšti ir dėl kitų priežasčių. Tačiau pastebėjus nebūdingą vaikui elgesį, galima domėtis, dėl ko tokie pokyčiai įvyko.

Rekomendacijos tėvams, kurių vaikas tyčiojasi iš kitų:

- **Kalbėkite su vaiku apie elektronines patyčias** ir apie tai, kokias pasekmes jos gali sukelti patyčias patiriančiam vaikui. Ugdykite vaiko empatiją, skatindami susimąstyti apie tai, kaip jis pats jaustųsi aukos vietoje. Kartais virtualus ir realus gyvenimas vaikų yra suvokiami kaip du skirtingi ir nesusiję tarpusavyje pasauliai, tačiau nors patyčios ir vyksta elektroninėje erdvėje, kitam skauda realybėje.

- **Priminkite arba informuokite apie netinkamo elgesio pasekmes**, pavyzdžiui, vaikui gali būti atimamos privilegijos naudotis kompiuteriu.

- **Rodykite vaikui elgesio pavyzdį.** Atminkite, kad vaikai mokosi ir perima elgesio modelį, stebėdami aplinką bei juos supančius žmones. Pagalvokite, ar patys pagarbiai bendraujate internete ir realiame gyvenime. Jeigu taip, priminkite, kad vaikai gali imti pavyzdį iš Jūsų.

• **Įveskite apribojimus technologijų naudojimui.** Pavyzdžiui, vaikas gali naudotis kompiuteriu tik tada, kai suaugusieji yra namie. Įdiekite blokavimo, turinio filtravimo ir stebėjimo programas savo namų kompiuteryje.

• **Aptarkite su vaiku bendravimo internete etiketą.** Kaip ir realiame pasaulyje, virtualioje erdvėje taip pat egzistuoja tam tikros bendravimo taisyklės. Paprastai vaikai drąsiau elgiasi, bendraudami virtualiai, leidžia sau pasakyti daugiau, negu būtų pasakę gyvai, akis į akį. Jiems galima paaiškinti, kad bendraujant virtualioje erdvėje, reikėtų su kitais elgtis taip pat pagarbiai, kaip ir realiame gyvenime.

Pagalbos galimybės

Psichologinė pagalba

Kartais patyrusiesiems pažeminimus arba jų artimiesiems yra reikalinga psichikos sveikatos specialisto pagalba.

Paprastai psichologinė pagalba prieinama:

Mokyklose. Daugumoje Lietuvos mokyklų dirba psichologai ir socialiniai pedagogai.

Poliklinikose. Nemokamą psichologinę pagalbą galima rasti susisiekus su savo rajono poliklinikos Psichikos sveikatos centru.

Pedagoginėse psichologinėse tarnybose. Tai įstaigos, teikiančios specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą vaikams, jaunuoliams (iki 21 m.), tėvams (ar vaikų globėjams, rūpintojams), gyvenantiems savivaldybės teritorijoje, ir joje veikiančioms švietimo bei vaikų globos įstaigoms. Šių pagalbą teikiančių institucijų yra visose savivaldybėse, o pagalba prieinama visiems Lietuvos gyventojams.

Reikiamą kontaktinę informaciją galima rasti Jaunimo psichologinės paramos centro puslapio Socialinės informacijos banke (www.jppc.lt). Tai yra duomenų bazė, skirta rinkti ir peržiūrėti informaciją apie įvairias organizacijas, teikiančias socialines ir psichologines paslaugas ir pagalbą Lietuvoje.

Viešoji įstaiga Paramos vaikams centras. Veikla: psichologinė, socialinė ir teisinė pagalba. Orientuojamasi į prievartą patyrusius vaikus ir siekiama padėti jiems įveikti traumuojančios patirties padarinius. Daugiau informacijos www.pvc.lt.

Viešoji įstaiga Vilniaus universiteto vaikų ligoninės filialas Vaiko raidos centras. Veikla: įvairiapusė (psichologinė, socialinė, medicininė) pagalba vaikams, paaugliams ir jų tėvams. Kreipiantis reikalingas gydytojo siuntimas. Vaiko raidos centre suteikiamos nemokamos ambulatorinės ir stacionarios paslaugos. Daugiau informacijos www.raida.lt.

Viešoji įstaiga Saugaus vaiko centras. Veikla: psichologinė pagalba vaikams, paaugliams ir suaugusiesiems. Vaikai ir paaugliai konsultuojami mokymosi, elgesio, bendravimo, emocinių problemų klausimais, teikiama pagalba krizę, prievartą patyrusiems vaikams ir jų šeimai. Daugiau informacijos www.saugus-vaikas.lt.

Viešoji įstaiga Jaunimo psichologinės paramos centras. Centre dirba budintis psichologas, kuris teikia pirminę nemokamą psichologinę pagalbą, organizuoja skubią pagalbą ištikus psichologinei krizei, suteikia informacijos apie tolesnės pagalbos galimybes ir tarpininkauja susisiekiant su reikiama specialistais ar įstaigomis. Daugiau informacijos www.jppc.lt

Šaltinis/prieiga per internetą:

https://www.bepatyciu.lt/media/files/downloadable/elektronines_patycios_perziurai_galutinis_FcYPqOY.pdf.